

SPIS TREŚCI

Jerzy Trzebiński

Wprowadzenie	5
------------------------	---

Maria Lewicka

AFEKTYWNE I DESKRYPTYWNE MECHANIZMY SPOSTRZEGANIA INNYCH LUDZI	19
---	----

Wprowadzenie	19
------------------------	----

I. Formy organizacji informacji w systemie poznawczym	25
1. Zasada maksymalizowania zgodności ewaluatywnej	26
2. Zasada maksymalizowania zgodności deskryptywnej	29
II. Proces spostrzegania społecznego — reguły operacji na informacjach	31
1. Reguły selekcji informacji	32
2. Reguły kategoryzacji	32
3. Reguły identyfikacji	33
4. Reguły wnioskowania	34
5. Reguły kombinacji informacji	34
III. Afektywny a deskryptywny charakter reguł operacji na informacjach — przegląd badań	35
1. Warunki aktywizowania reguł selekcji informacji afektywnych oraz reguł selekcji informacji deskryptywnych	35
2. Reguły identyfikacji	36
3. Reguły kategoryzacji	42
4. Reguły wnioskowania	50
5. Reguły kombinacji informacji	61
IV. Wielopoziomowość funkcjonowania systemu poznawczego. Wzajemne związki pomiędzy afektywną i deskryptywną formą orientacji	66
Podsumowanie	72
Literatura cytowana	74

Janusz Czapiński

PRZESŁANKI USTOSUNKOWAŃ WOBEC INNYCH LUDZI	79
--	----

I. Dwie funkcje spostrzegania społecznego	79
II. Od czego zależy ustosunkowanie wobec ludzi?	84
1. Emocje i oceny (sądy wartościujące)	84

2. Podmiotowe przesłanki formowania się ustosunkowań	86
1) Przesłanki emocjonalne	87
2) Przesłanki poznawcze	89
3. Przedmiotowe wyznaczniki ustosunkowań	97
1) Cechy spostrzeganej osoby	97
A. Cechy fizyczne	97
B. Cechy osobowości	101
2) Relacje między spostrzeganą osobą a podmiotem	103
A. Podobieństwo	103
B. Komplementarność potrzeb	108
C. Przynależność grupowa	110
3) Zachowania osoby spostrzeganej i jej postawa wobec podmiotu	114
4) Zachowania podmiotu i innych ludzi wobec spostrzeganej osoby	120
III. Rozwój ustosunkowań interpersonalnych	125
IV. Reguły integrowania ocen cząstkowych	128
1. Model figuratywny	129
2. Model konfiguracyjny	130
3. Model liniowy	133
Podsumowanie	136
Literatura cytowana	137

Paweł Lewicki

ZJAWISKO „UKRYTEJ TEORII OSOBOWOŚCI” W PROCESIE SPO- STRZEGANIA SPOŁECZNEGO	145
I. Historyczny kontekst badań nad „ukrytymi teoriami osobowości”	145
II. „Ukryta teoria osobowości”: problemy teoretyczne i metodologiczne	149
III. „Ukryta teoria osobowości” a zachowania społeczne jednostki	154
IV. Osoby znaczące a kształtowanie się „ukrytej teorii osobowości” i jej struktura	163
V. Perspektywy teoretyczne i badawcze	167
Literatura cytowana	169

Mirosław Kofta

PROCESY ATRYBUCJI W SPOSTRZEGANIU SPOŁECZNYM	175
I. Główne założenia teorii atrybucji	175
II. Klasyczne teorie atrybucji	177
1. Teoria Heidera	177
1) „Cele” czynności poznawczych obserwatora	177
2) Przyczynowość fizyczna a przyczynowość osobowa	178
3) Kategorie przyczynowe naiwnego obserwatora	180
4) Sposoby wnioskowania o przyczynowości	181
Reguły wnioskowania z danych zewnętrznych	182
Wnioskowanie z jednych przyczyn o drugich	182
5) Poziomy wnioskowania o odpowiedzialności	184

2. Teoria Jonesa i Davisa	185
1) Ogólne warunki zachodzenia procesu atrybucji	185
2) Czynniki wyznaczające pewność sądów na temat intencji i cech dyspozycyjnych wykonawcy	187
Ocena podobieństwa efektów działania podjętego i działań odrzuconych	188
Ocena stopnia aprobaty społecznej działania wykonawcy	189
Stopień zaangażowania osobistego obserwatora	190
3. Teoria Kelleya	191
1) Zasada współzmienności — podstawowa reguła atrybucji	192
2) Sześciątka atrybucyjny Kelleya	192
4. Wolność wyboru jako problem teorii atrybucji	195
1) Przypisywanie wykonawcy wolności wyboru a procesy wnioskowania o przyczynowości osobowej	195
2) Właściwości zbioru alternatywnych możliwości a wnioskowanie o wolności	197
Podejście Steinera	197
Podejście Ajzena	198
Podejście Millsa	198
Wyniki badań	199
3) Wolność jako zgodność zachowań z preferencjami: podejście Kruglanskiego i Cohen	199
III. Krytyka klasycznych teorii atrybucji	201
1. Główne zarzuty kierowane pod adresem ujęć klasycznych	201
1) Jednowymiarowość atrybucji	201
2) Utożsamianie reguł atrybucyjnych obserwatora i wykonawcy	201
3) Normatywny charakter teorii	202
4) Przeintelektualizowanie procesu atrybucji	202
2. Teoria atrybucji endogennej i egzogennej Kruglanskiego	203
3. Różnice perspektyw atrybucyjnych obserwatora i wykonawcy — koncepcja Jonesa i Nisbetta (1972)	204
4. „Błędy” w procesie atrybucji	205
1) Katalog najczęściej opisywanych „błędów” w procesie atrybucji	205
2) Czynniki motywacyjne jako źródło „błędów” atrybucji	206
5. Intuicyjny charakter atrybucji	207
1) Właściwości systemu poznawczego obserwatora a przebieg procesu atrybucji	208
Rola wiedzy obserwatora	208
Rola schematów przyczynowych	208
2) Intuicyjne reguły odbierania informacji a przebieg procesów atrybucji	211
Uwagi końcowe	214
Literatura cytowana	214

SPOSTRZEGANIE SAMEGO SIEBIE: PORÓWNYWANIE „JA — INNI”	217
Wprowadzenie	217
I. Własna osoba jako przedmiot spostrzegania	218
1. Nabywanie wiedzy o sobie	219
2. Zakres samoświadomości	222
II. Otoczenie społeczne jako źródło wiedzy o samym sobie	224
1. Odbiór komunikatów otoczenia	224
2. Procesy interpersonalnego porównywania jako źródło samowiedzy	226
3. Natura procesów porównywania: źródła zmienności ocen rezultatów porównań	229
III. Czynniki wpływające na spostrzeganie podobieństwa (odrębności) „ja — inni ludzie”	235
1. Atrakcyjność podobieństwa „ja — inni”	236
2. Atrakcyjność odrębności „ja — inni”	240
3. Hipoteza optimum odrębności	245
Literatura cytowana	252

ROLA SCHEMATÓW POZNAWCZYCH W ZACHOWANIACH SPOŁECZNYCH	257
Wprowadzenie	257
I. Schematy poznawcze	259
1. Geneza współczesnej koncepcji schematów poznawczych	259
2. Co to jest schemat poznawczy	264
3. Każdy schemat ma strukturę wewnętrzną i sam wchodzi w skład bardziej złożonych schematów	267
4. Schemat jest rdzeniem pojęciowym mającym swój obszar dopuszczalnych transformacji	275
5. Schemat jest procedurą poznawczą	279
6. Schematy w procesie rozumienia	281
7. Schematy a zapamiętywanie i przypominanie	291
8. Rozwój i zmiana schematów poznawczych	294
II. Skrypty poznawcze	298
III. Koncepcja schematów a dane psychologii społecznej	307
1. „Pojęcie własnej osoby” jako schemat poznawczy	307
2. Rdzeniowa budowa schematów społecznych	312
3. Schematy społeczne jako procedury poznawcze	315
4. Schematy i pamiętanie faktów społecznych	323
5. Reguły „wejścia” w skrypt	326
6. Skrypty w ludzkim zachowaniu	330
IV. O zastosowaniu koncepcji schematów i skryptów w psychologii społecznej	334
Literatura cytowana	343
Indeks nazwisk	347